

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-75-39>

УДК 336.02:658.14/.17

МАКРОЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОЇ МАСИ І ЙОГО ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

MACROECONOMIC REGULATION OF MONEY SUPPLY AND ITS IMPACT ON BUSINESS FINANCIAL ACTIVITY

Колодій Андрій Володимировичкандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. ГжицькогоORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9320-6379>**Рубай Оксана Володимирівна**кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. ГжицькогоORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6103-8422>**Агрес Оксана Григорівна**кандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. ГжицькогоORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3398-0933>**Kolodiy Andriy, Rubai Oksana, Agres Oksana**

Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv

У статті досліджено особливості макроекономічного регулювання грошової маси в Україні та його вплив на фінансову діяльність суб'єктів господарювання в умовах сучасних викликів. Обґрунтовано теоретичні засади формування показників грошової маси. Проведено комплексний аналіз динаміки грошових агрегатів, грошової бази, номінального ВВП, індексу інфляції, коефіцієнта монетизації, швидкості обігу грошей і грошово-кредитного мультиплікатора за досліджуваний період. Встановлено, що зростання грошової маси відбувалося в умовах значного інфляційного тиску та воєнних шоків, що зумовило дисбаланси у функціонуванні грошового ринку. Проаналізовано роль Національного банку України у формуванні монетарної стратегії, а також розкрито функціонування трансмісійного механізму. Оцінено ефективність дій регулятора в умовах кризових явищ і вплив процентної політики на інвестиційну активність бізнесу.

Ключові слова: грошова маса, макроекономічне регулювання, грошово-кредитна політика, монетарні інструменти, трансмісійний механізм, Національний банк України, фінансова діяльність бізнесу, грошові агрегати, інфляція, монетизація економіки.

The article investigates the features of macroeconomic regulation of the money supply in Ukraine and its impact on the financial activity of business entities under current challenges. Theoretical foundations of money supply formation are substantiated, its aggregates (M_0 , M_1 , M_2 , M_3) are characterized, and their role in the transmission of monetary policy is revealed. A comprehensive analysis of the dynamics of monetary aggregates, monetary base, nominal GDP, inflation index, monetization coefficient, velocity of money circulation, and the money multiplier over the studied period is carried out. It is established that the growth of the money supply occurred under significant inflationary pressure and wartime shocks, which led to imbalances in the functioning of the monetary market. Particular attention is paid to the structure of monetary aggregates, which indicates a gradual shift of economic agents towards more liquid forms of holding assets. The role of the National Bank of Ukraine in shaping monetary strategy is analyzed, along with the operation of the transmission mechanism through the interest rate, credit, exchange rate, and expectations channels. The efficiency of the regulator's actions during crisis conditions and the impact of interest rate policy on the investment activity of businesses is assessed. Special attention is given to analyzing the interrelation between monetary indicators and business lending conditions, which reveals the depth of regulatory policy's influence on access to financial resources. The specific characteristics of doing business under high capital

costs, inflationary instability, and limited consumer purchasing power are highlighted. Practical approaches are proposed to strengthen the transmission mechanism. The study also covers disintermediation issues and the impact of exchange rate volatility on corporate financial strategies. Emphasis is placed on the need for synergy between monetary and fiscal policies to foster a supportive business environment. It is concluded that an effective regulation of the money supply requires a balanced approach – combining flexible monetary policy with instruments supporting entrepreneurship – taking into account the needs of the business environment, fiscal burden, and global risks. The article proposes ways to improve monetary regulation mechanisms to enhance corporate financial resilience and stimulate economic growth.

Keywords: money supply, macroeconomic regulation, monetary policy, monetary instruments, transmission mechanism, National Bank of Ukraine, business financial activity, monetary aggregates, inflation, economy monetization.

Постановка проблеми. Функціонування національної економіки безпосередньо пов'язане зі станом грошового ринку, який, у свою чергу, формується під впливом інструментів макроекономічного регулювання. Успішна реалізація грошово-кредитної політики є одним із головних чинників забезпечення фінансової стабільності, сприяння економічному зростанню та підтримки ділової активності. Проте в умовах нестабільного макроекономічного середовища, високої волатильності цін, обмеженого доступу до фінансових ресурсів та зовнішніх шоків питання ефективного управління грошовою масою стає вкрай складним і суперечливим.

З одного боку, надмірне зростання грошової маси може призводити до інфляційного тиску, знецінення національної валюти та підризу купівельної спроможності. З іншого – дефіцит грошей в обігу, особливо в реальному секторі економіки, обмежує можливості підприємств щодо фінансування інвестицій, інновацій та поточної діяльності. Це викликає зниження фінансової стійкості бізнесу, уповільнення темпів розвитку і загострює соціально-економічні диспропорції.

Особливої актуальності проблема набуває в контексті українських реалій, де монетарна політика перебуває під впливом воєнних викликів, інфляційних загроз, динаміки валютного курсу та необхідності підтримки банківського сектора. За таких умов постає необхідність глибокого аналізу зв'язку між обсягами та структурою грошової маси та показниками фінансової діяльності суб'єктів господарювання. Недостатня адаптованість інструментів монетарного впливу до потреб бізнесу, слабка трансмісія грошово-кредитної політики та фрагментарність регуляторних дій лише ускладнюють ситуацію.

У цьому контексті проблема ефективного макроекономічного регулювання грошової маси з урахуванням його впливу на фінансову діяльність бізнесу потребує подальшого

наукового осмислення та пошуку практичних механізмів її вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці макроекономічного регулювання грошової маси та впливу монетарної політики на економічні процеси присвячено значну кількість наукових досліджень як українських, так і зарубіжних авторів. Вітчизняна економічна школа приділяє особливу увагу формуванню концепцій монетарного впливу, обґрунтуванню механізмів трансмісії грошово-кредитної політики та оцінці її ефективності в умовах перехідної та кризової економіки.

Серед українських науковців, чиї праці мають суттєве значення для розробки даної теми, варто відзначити О. Дзюблюка, М. Савлука, С. Шумську, В. Геєця, В. Міщенко, А. Гальчинського, О. Марченко. У їхніх працях розглянуто загальні підходи до розуміння грошової маси, грошових агрегатів, ролі центрального банку у формуванні грошово-кредитної політики [2; 6; 11].

Окремої уваги заслуговують дослідження, зокрема, у роботах І. Пріхно [11], де проаналізовано динаміку грошових агрегатів в Україні протягом останніх років, розраховано коефіцієнти монетизації економіки, виявлено диспропорції в структурі грошової маси. У праці М. Колядки та О. Феєр [5] розкривається роль Національного банку України у забезпеченні цінової стабільності, проаналізовано ефективність монетарних інструментів в умовах зовнішніх викликів та інституційної трансформації.

Водночас більшість досліджень зосереджені переважно на теоретичних аспектах або макроекономічних наслідках монетарної політики, тоді як вплив грошової маси саме на фінансову діяльність бізнесу, на мікрорівні, залишається недостатньо вивченим. Наявна наукова база містить фрагментарні відомості про зв'язок між монетарними параметрами та фінансовими рішеннями підприємств,

особливо в умовах сучасних кризових явищ, що вимагає подальших досліджень.

Таким чином, існує наукова й практична потреба у комплексному вивченні механізмів впливу грошово-кредитного регулювання на фінансову поведінку підприємств, що й обумовлює актуальність обраної теми та логіку подальших дослідницьких кроків.

Формулювання цілей статті. З огляду на викладене вище, виникає необхідність у комплексному аналізі механізмів макроекономічного регулювання грошової маси та їхньої здатності впливати на фінансову активність суб'єктів господарювання. Недостатня ефективність трансмісії грошово-кредитної політики, високий рівень готівкового обігу, нестабільність цінової динаміки та складнощі доступу до кредитних ресурсів – усе це створює загрозу для фінансової стабільності бізнесу, особливо малого та середнього.

У цьому контексті метою дослідження є: здійснення теоретичного обґрунтування сутності та структури грошової маси; виявлення механізмів впливу змін грошової маси на фінансову діяльність бізнес-структур; визначення основних проблем трансмісії монетарної політики в реальний сектор економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Грошова маса є ключовим макроекономічним показником, що відображає загальний обсяг грошей в обігу в економіці у певний момент часу. У більшості сучасних досліджень вона визначається як сукупність усіх форм грошей, що обслуговують економічні операції, включаючи як готівку, так і безготівкові кошти [2, с. 172].

У науковій літературі грошову масу часто трактують через призму її функціонального призначення. Так, наприклад, О. Шишкіна підкреслює, що грошова маса – це «сукупність споживчих, платіжних і нагромаджених коштів, що обслуговують економічні зв'язки і належать фізичним, юридичним особам та державі» [14]. Це визначення підкреслює багаторівневу природу грошей як інструмента не лише обміну, але й заощадження та акумуляції вартості.

Вимірювання грошової маси здійснюється за допомогою грошових агрегатів – стандартизованих статистичних показників, які групують різні види грошей за ступенем їх ліквідності. У практиці Національного банку України використовуються чотири основні агрегати: M_0 , M_1 , M_2 та M_3 . Їхній склад наведено у таблиці 1 [11, с. 162]. Кожен наступний агрегат включає попередній і додає менш

ліквідні елементи. Це дає змогу більш точно оцінювати рівень грошової пропозиції з урахуванням фінансових інструментів, доступних на ринку.

Таблиця 1

Види та основні характеристики грошових агрегатів в Україні

Грошовий агрегат	Зміст та основні характеристики
M_0	Готівка в обігу поза банками (банкноти і монети на руках у населення та в касах підприємств).
M_1	M_0 + переказні депозити в національній валюті (поточні рахунки, депозити до запитання).
M_2	M_1 + строкові депозити та інші кошти в національній і іноземній валюті.
M_3	M_2 + цінні папери банків (депозитні сертифікати, банківські векселі) та кошти у довірчому управлінні.

Джерело: сформовано за даними [11]

Одним із ключових інструментів макроекономічного регулювання, що безпосередньо впливає на фінансову діяльність суб'єктів господарювання, є грошово-кредитна політика, зокрема регулювання грошової маси в економіці. Обсяг і структура грошової пропозиції, її динаміка та співвідношення з такими макроекономічними показниками, як валовий внутрішній продукт, індекс інфляції, грошова база, швидкість обігу грошей і грошово-кредитний мультиплікатор, формують загальні умови функціонування бізнесу, визначають рівень ліквідності, доступність фінансових ресурсів та цінову стабільність. У сучасних умовах, що характеризуються глибокими трансформаційними викликами, зокрема наслідками пандемії COVID-19, повномасштабної війни, руйнуванням логістичних ланцюгів і зростанням бюджетних витрат, регулювання грошової маси набуває особливої важливості для забезпечення стійкості фінансової системи та підтримки економічної активності бізнесу.

З метою виявлення основних тенденцій у сфері грошового обігу та оцінки впливу грошово-кредитних інструментів на фінансове середовище суб'єктів підприємництва доцільним є комплексний аналіз агрегатів M_0 , M_1 , M_2 та M_3 , а також динаміки грошової бази, номінального ВВП, індексу інфляції та

супутніх монетарних коефіцієнтів. У таблиці 2 представлено статистичні дані щодо основних грошових агрегатів в Україні за 2020–2024 роки, які дозволяють простежити динаміку грошової маси, оцінити її зміни та встановити зв'язок із загальним фінансовим середовищем, у якому функціонує бізнес. Отримані результати слугують підґрунтям для висновків щодо ефективності регуляторних заходів у сфері грошового обігу та їхнього впливу на фінансову стійкість економічних агентів.

Аналіз динаміки грошових агрегатів та пов'язаних із ними макроекономічних індикаторів за 2020–2024 рр. дозволяє виявити як загальні закономірності грошового обігу, так і специфіку впливу грошово-кредитної політики на фінансову поведінку суб'єктів господарювання. Регулювання грошової маси через інструменти монетарної політики є одним із ключових механізмів формування фінансового середовища, в якому функціонує бізнес, оскільки воно визначає рівень ліквідності, доступ до фінансових ресурсів, цінову

стабільність і загальну інвестиційну привабливість економіки.

Початковий аналіз агрегату M_0 , який репрезентує готівку в обігу поза банками, демонструє його приріст із 516,1 млрд грн у 2020 р. до 759,8 млрд грн у 2024 р. (+47,2%). Така динаміка свідчить про зростання попиту на готівкові ресурси в умовах високої економічної невизначеності, зокрема внаслідок пандемії COVID-19 та повномасштабної війни. Для бізнесу це означало посилення ролі тінювих розрахунків, скорочення безготівкових операцій у певних секторах, а також зростання витрат на готівкове обслуговування.

Агрегат M_1 , до якого входить M_0 та кошти на поточних рахунках, зріс у понад два рази – з 1050,1 млрд грн до 2129,3 млрд грн (+102,8%). Збільшення ліквідної грошової маси в обігу вказує на накопичення фінансових ресурсів на рахунках фізичних і юридичних осіб, що могло бути наслідком відкладеного попиту, зростання безготівкових розрахунків, а також зниження інвестиційної активності підприємств в умовах нестабільності.

Таблиця 2

Динаміка показників грошової маси в Україні за 2020–2024 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення, 2024 р до 2020 р.	
						млн. грн.	%
Агрегат M_0 , млн. грн.	516084,8	581010,6	666072,8	716166,6	759753,2	243668,4	147,2
Агрегат M_1 , млн. грн.	1050050,9	1281238,0	1571359,9	1863182,9	2129278,7	1079227,8	202,8
Агрегат M_2 , млн. грн.	1847363,5	2069606,0	2500502,1	3076432,7	3487857,7	1640494,2	188,8
Агрегат M_3 , млн. грн.	1850007,4	2071358,0	2501621,4	3077185,2	3488376,8	1638369,4	188,6
ВВП, млн. грн.	3818456,0	4363582,0	3865780,0	5518062,0	6821088,0	3002632,0	178,6
Грошова база, млн. грн.	595986,1	662499	792536,8	976939,9	1052112,6	456126,5	176,5
Індекс інфляції, %	105,0	110,0	126,6	105,1	112,0	-	-7,0п
Коефіцієнт монетизації, %							
M_2 / ВВП	48,45	47,47	64,71	55,77	51,14	-	2,69п
M_3 / ВВП	48,38	47,43	64,68	55,75	51,13	-	2,75п
Швидкість обігу грошей							
ВВП / M_3	2,06	2,11	1,55	1,79	1,96	-	94,7
Грошово-кредитний мультиплікатор							
M_3 / ГБ	3,10	3,13	3,16	3,15	3,32	-	106,8

Джерело: сформовано за даними [7; 9]

Для бізнесу така ситуація означає одночасне зростання короткострокової ліквідності та ризику зниження прибутковості від використання надлишкових коштів у низькодохідному середовищі.

Більш широка грошова маса, агрегати M_2 та M_3 , продемонстрували зростання відповідно на 88,8% (до 3,49 трлн грн) та 88,6% (до 3,49 трлн грн), що вказує на збереження високої динаміки грошового приросту. Фактично, приріст грошової маси в зазначений період був спричинений не лише внутрішніми фінансовими потоками, а й прямими емісійними заходами Національного банку України, які частково фінансували бюджетний дефіцит у кризовий період. Для бізнесу це створює як можливості – через потенційне зростання попиту та ліквідності на ринку, так і загрози – з огляду на інфляційні ризики, посилення цінового тиску на витрати та зниження реальної вартості грошових активів.

Динаміка номінального ВВП, який зріс на 78,6% (із 3,82 трлн грн у 2020 р. до 6,82 трлн грн у 2024 р.), є свідченням часткової адаптації економіки до кризових умов. Однак темпи приросту ВВП відставали від темпів зростання грошової маси, що свідчить про домінування монетарних факторів у номінальному прирості ВВП, а не реального економічного зростання. Це становить суттєвий ризик для бізнесу, зокрема для довгострокового фінансового планування, яке ґрунтується на реальних показниках прибутковості та стабільності попиту.

Грошова база, що охоплює готівку та резерви банків у центральному банку, зросла на 76,5% – до понад 1 трлн грн у 2024 р. Це свідчить про активну участь Національного банку у наданні ліквідності фінансовій системі. Розширення грошової бази, особливо в умовах воєнного часу, було необхідним кроком для забезпечення платоспроможності держави та функціонування ринку, але також сформувало інфляційні передумови, що безпосередньо вплинули на ціноутворення в бізнес-середовищі.

Індекс споживчих цін свідчить про різку інфляційну хвилю у 2022 році (126,6%), спричинену руйнуванням логістики, зростанням витрат на енергоресурси, девальвацією гривні та загальною економічною турбулентністю. Незважаючи на певне зниження інфляції до 112% у 2024 році, середній рівень цін залишався високим. Така інфляційна динаміка послаблює реальну купівельну спроможність і підвищує фінансові ризики для біз-

несу – через скорочення споживчого попиту, зростання операційних витрат і складність у формуванні обґрунтованої цінової політики.

Коефіцієнт монетизації економіки дає змогу оцінити рівень забезпеченості економіки грошовими ресурсами. У 2022 році цей показник сягнув пікового значення – понад 64%, що пов'язано з падінням номінального ВВП на фоні збільшення грошової маси. Надалі коефіцієнт знижувався і в 2024 році склав 51,14% (за M_2) і 51,13% (за M_3), що відповідає помірному рівню монетизації.

Швидкість обігу грошей знизилась із 2,06 у 2020 р. до 1,96 у 2024 р. Зменшення швидкості обігу вказує на зростання рівня заощаджень, зниження ділової активності, акумулювання коштів у нефункціональних формах. Відповідно, це означає зниження оборотності капіталу, подовження фінансового циклу та збільшення потреби в обігових коштах.

Грошово-кредитний мультиплікатор, який демонструє, скільки одиниць грошової маси формується на основі одного грошового ресурсу в системі, зріс із 3,10 у 2020 р. до 3,32 у 2024 р. Це свідчить про поступове зростання банківської активності у сфері створення депозитів, відновлення кредитування та підвищення ефективності використання базової ліквідності. Ця тенденція є позитивною, оскільки вказує на покращення доступу бізнесу до фінансових ресурсів та активізацію внутрішніх джерел фінансування економіки.

Загалом, динаміка грошової маси в Україні за 2020–2024 рр. вказує на активне застосування інструментів макроекономічного регулювання з боку Національного банку, що мали істотний вплив на умови функціонування бізнесу. З одного боку, регулювання грошової маси забезпечувало необхідний рівень ліквідності в періоди кризи, сприяло підтриманню фінансової системи та споживчого попиту. З іншого боку – супроводжувалося підвищеною інфляцією, зростанням ризиків і нестабільністю фінансового середовища, що вимагало від бізнесу постійної адаптації до мінливих макроекономічних умов. У перспективі ефективність макроекономічного регулювання грошової маси повинна орієнтуватися на поєднання гнучкості монетарної політики з довгостроковими інструментами підтримки інвестиційної та підприємницької активності.

Виходячи з даних таблиці 2, обчислимо питомі ваги кожного з грошових агрегатів у загальному обсязі грошової маси, що наведено в таблиці 3.

Таблиця 3

Питома вага грошових агрегатів у складі грошової маси, %

Рік	Грошові агрегати				
	M_3	M_3-M_2	M_2-M_1	M_1-M_0	M_0
2020 р.	100,00	0,14	43,10	28,86	27,90
2021 р.	100,00	0,08	38,06	33,81	28,05
2022 р.	100,00	0,04	37,14	36,19	26,63
2023 р.	100,00	0,02	39,43	37,27	23,27
2024 р.	100,00	0,01	38,95	39,26	21,78

Джерело: сформовано авторами

Аналіз структури грошових агрегатів у загальному обсязі грошової маси України за період 2020–2024 рр. дає змогу глибше оцінити трансформації, що відбувалися у фінансовій системі держави в умовах нестабільності, економічної рецесії та структурних змін.

Для наочнішого відображення змін у структурі грошових агрегатів упродовж 2020–2024 рр. на основі таблиці 3 сформовано рисунок 1.

Показники таблиці 3 демонструють, які саме компоненти грошової маси відігравали ключову роль у її формуванні протягом досліджуваного періоду, та дозволяють встановити пріоритети у поведінці економічних агентів.

Показник M_3 , що включає всю грошову масу – як у формі готівки, так і у формі депозитів у національній та іноземній валютах, логічно дорівнює 100% у кожному з аналізованих років, оскільки виступає базою для розрахунку питомих ваг усіх інших агрегатів.

Питома вага агрегату (M_3-M_2), який відображає обсяг коштів на депозитах в іноземній валюті та інших інструментів поза межами M_2 , є незначною і демонструє стійку тенденцію до зниження: з 0,14% у 2020 році до 0,01% у 2024 році. Така динаміка свідчить про згортання використання складових поза межами M_2 , що може пояснюватися зниженням довіри до іноземно-валютних інструментів, коливаннями валютного курсу, низьким рівнем процентних ставок за такими вкладками, а також зростанням привабливості національної валюти внаслідок зусиль Національного банку України з дедоларизації економіки. Зменшення цього показника також підтверджує домінування гривневих ресурсів у депозитній структурі банківської системи.

Складова (M_2-M_1), що відображає строкові депозити у національній валюті, демонструє відносно стабільну динаміку протягом досліджуваного періоду, коливаючись

у межах від 43,10% у 2020 році до 38,95% у 2024 році. Незважаючи на незначне зниження, ця категорія залишається важливою частиною грошової маси. Поступове скорочення питомої ваги строкових депозитів може бути наслідком зниження процентних ставок на депозити, високої інфляційної волатильності та бажання домогосподарств мати вільний доступ до ліквідних коштів. З іншого боку, після значного скорочення в 2021–2022 роках, у 2023–2024 рр. спостерігається стабілізація, що може свідчити про відновлення довіри до банківського сектору та зростання популярності довгострокових інструментів збереження.

Компонент (M_1-M_0), який репрезентує кошти на поточних рахунках, продемонстрував стійке зростання – з 28,86% у 2020 р. до 39,26% у 2024 р. Це зростання є свідченням активного переходу до безготівкових форм розрахунків, зростання популярності електронного банкінгу, мобільних платіжних систем і загального підвищення фінансової інклюзивності населення. Особливо помітне зростання цього показника у 2022–2024 рр. пояснюється також кризовими умовами, коли економічні агенти прагнули зберегти кошти у найбільш ліквідній формі, зокрема у вигляді поточних рахунків, що дозволяє здійснювати миттєві фінансові операції за мінімальних витрат.

Найбільш показовим є зниження питомої ваги агрегату M_0 – готівки в обігу – з 27,90% у 2020 році до 21,78% у 2024 році. Така динаміка свідчить про поступове зменшення ролі готівкових розрахунків в економіці, що відповідає загальносвітовим тенденціям переходу до cashless-середовища. Зниження готівки як частки у грошовій масі може бути також результатом активної боротьби з тіньовою економікою, розвитку цифрових платіжних платформ, обмеження обігу готівки в окремих

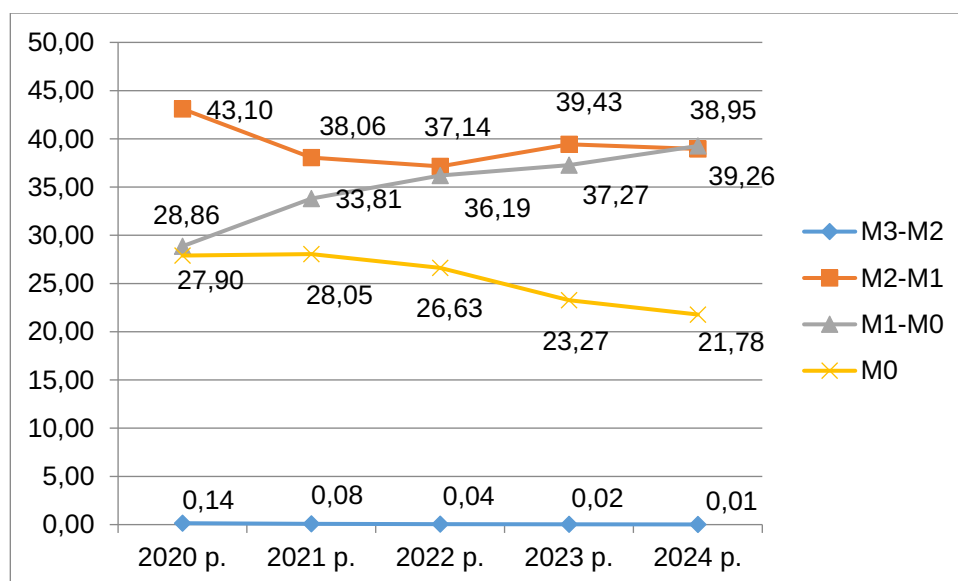

Рис. 1. Динаміка структури грошових агрегатів у складі грошової маси України за 2020–2024 рр., %

Джерело: сформовано авторами

секторах, а також зростання довіри до банківських інструментів зберігання коштів.

Узагальнюючи, структура грошової маси в Україні у 2020–2024 рр. демонструє поступовий перехід від менш ліквідних, інерційних форм (строкові депозити, готівка) до більш ліквідних інструментів (поточні рахунки), що є відображенням змін у фінансовій поведінці економічних агентів, технологічного розвитку та зрушень у грошово-кредитній політиці. Зменшення частки готівки та приріст коштів на поточних рахунках вказують на позитивні тенденції з точки зору модернізації фінансового середовища, проте вимагають подальшої підтримки у формі стимулювання фінансової грамотності, цифрової інфраструктури та довіри до банківської системи.

Центральний банк відіграє ключову роль у регулюванні грошової маси, забезпечуючи стабільність національної валюти, контроль за інфляцією та підтримку макроекономічної рівноваги. В Україні ці функції виконує Національний банк України (НБУ), який реалізує грошово-кредитну політику через визначення обсягу грошової пропозиції, зміну облікової ставки, нормативів резервування та операцій на відкритому ринку [5, с. 112–114].

Одним із головних завдань НБУ є досягнення та збереження цінової стабільності. Відповідно до Закону України «Про Національний банк України», регулятор має забезпечувати стабільність грошової одиниці, дотримуючись принципів незалежності та

прозорості [3]. Для цього НБУ формує монетарну стратегію, в якій визначає орієнтири щодо інфляції, процентної політики, курсової стабільності та управління ліквідністю банківської системи.

Регулювання грошової маси здійснюється через трансмісію ключових монетарних сигналів до банківського сектору та реальної економіки. Це передбачає не лише механічне змінення кількісних параметрів (ставок, резервів), а й управління очікуваннями учасників ринку, що особливо важливо в умовах високої турбулентності. Центральний банк має забезпечити адекватну реакцію бізнесу на монетарні рішення, щоб уникнути надмірної волатильності фінансових потоків [12, с. 115].

У період з 2015 по 2023 роки НБУ послідовно впроваджував режим інфляційного таргетування, що передбачає досягнення заданого рівня інфляції в середньостроковій перспективі. Така стратегія вимагає високого рівня прогнозування та аналітичного супроводу, а також тісної взаємодії з урядом та міжнародними фінансовими організаціями. За результатами досліджень, саме прозорість дій центрального банку й комунікація з учасниками ринку підвищують ефективність грошово-кредитної політики [5; 11].

Узагальнюючи, слід зазначити, що роль центрального банку не обмежується технічним управлінням грошовими агрегатами – вона охоплює стратегічну місію підтримки довіри до національної валюти, стимулювання еко-

номіки та захисту фінансової системи від зовнішніх і внутрішніх шоків.

Грошово-кредитна політика, реалізована центральним банком, впливає на бізнес-сектор не безпосередньо, а через трансмісійний механізм – складну систему каналів, через які зміни у монетарних параметрах передаються до поведінки підприємств. Основними трансмісійними каналами є процентний, кредитний, курсовий, а також канал очікувань [5; 12].

Процентний канал реалізується через вплив облікової ставки НБУ на міжбанківські ставки та вартість кредитів: її зниження здешевлює запозичення й стимулює інвестиції, а підвищення – стримує економічну активність. Кредитний канал діє через обсяг доступного фінансування: при жорсткій монетарній політиці банки обмежують кредитування, що найбільше впливає на малий і середній бізнес. Курсовий канал відображає вплив монетарних рішень на валютний курс, змінюючи вартість імпортованих ресурсів і конкурентоспроможність експортерів. Канал очікувань ґрунтується на довірі бізнесу до дій НБУ – чим вона вища, тим активніше підприємства інвестують і планують розвиток.

В умовах української економіки трансмісійний механізм має низку структурних обмежень, серед яких – високий рівень доларизації, недостатній розвиток фінансового ринку, залежність банків від зовнішнього фінансування, а також обмежений доступ підприємств до довгострокового капіталу [11].

Таким чином, хоча грошово-кредитна політика є важливим інструментом впливу на бізнес, її ефективність значною мірою залежить від якості трансмісійного механізму та здатності підприємств адаптуватися до змін у монетарному середовищі. Грошово-кредитна політика має прямий вплив на вартість фінансових ресурсів, доступність капіталу та інвестиційну активність суб'єктів господарювання. У сучасній ринковій економіці вартість капіталу для бізнесу формується під дією процентної політики центрального банку, інфляційних очікувань, валютної стабільності та загального рівня ліквідності фінансової системи [5, с. 114].

Період 2020–2025 років для України позначений накладанням кількох системних криз – пандемії COVID-19, повномасштабної війни з РФ та глобальних інфляційних потрясінь.

Ці чинники суттєво трансформували як економічну політику держави, так і поведінку бізнесу, зокрема в частині фінансової стабільності, доступу до капіталу та інвестиційної активності.

У 2022–2024 роках інфляційний тиск залишався високим: у 2022 році споживча інфляція досягла 26,6 %, у 2023 – знизилася до 5,1 %, а в 2024 знову зросла до 12,0 % [8]. Реагуючи на це, НБУ проводив послідовну політику жорсткої монетарної стабілізації. Облікова ставка залишалася однією з найвищих у Європі – 15,5 % станом на червень 2025 року [10]. Це дозволяло стримувати інфляцію, проте також обмежувало можливості бізнесу в частині кредитування та інвестицій.

Дефіцит робочої сили, спричинений мобілізацією, еміграцією та демографічними втратами, змусив бізнес адаптуватися: зростає частка жінок, підлітків і людей з інвалідністю серед працівників. Це підвищує кадрові витрати та змінює внутрішню структуру підприємств.

Отже, сучасні інфляційні виклики мають структурний характер: вони формуються на перетині глобальних шоків, локальної війни та трансформацій економічної моделі. Грошово-кредитна політика, попри позитивні результати у стабілізації цін, має бути узгоджена з політикою зайнятості, фіскальною підтримкою бізнесу та стратегічною реконструкцією економіки.

Висновки. Аналіз досліджуваного періоду дозволяє зробити висновок, що хоча жорстка монетарна політика, впроваджена НБУ, забезпечила стабілізацію інфляції та підтримку валютного курсу, вона також створила додаткові бар'єри для розвитку бізнесу. Обмеження доступу до дешевих кредитів, висока вартість позикового капіталу та скорочення кредитного портфеля негативно вплинули на інвестиційну активність підприємств. Позитивним чинником стала активна участь держави через програми пільгового кредитування, які частково компенсували нестачу ліквідності. Водночас підприємства продемонстрували здатність до адаптації, впроваджуючи фінансово-організаційні стратегії виживання в умовах монетарної жорсткості. Таким чином, ефективне регулювання грошової маси потребує балансу між контролем інфляції та створенням умов для підтримки ділової активності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Божанова О. (2016) Аналіз стану грошової маси в Україні як складової монетарної політики. *Молодий вчений*, № 3(30), с. 19–23.
2. Гроші та кредит: підручник / за ред. О. В. Дзюблюка. (2018). Тернопіль : ТНЕУ. 892 с.
3. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 № 679-XIV. *Відомості Верховної Ради України*, 1999, № 29, ст. 238.
4. Колодій А. В., Грицина О. В. (2020) Оцінка грошової маси України: стан, структура та тенденції її зміни. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*, № 3 (71), с. 67–73.
5. Колядка М. І., Феєр О. В. (2022) Монетарна політика: огляд сучасного стану та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*, № 48, с. 112–119.
6. Міщенко В. І. (2010) Проблеми вдосконалення структури сучасної грошової системи. *Економіка та держава*, № 12, с. 167–169.
7. Національний банк України. (2025) Огляд центрального банку, за станом на кінець періоду. URL: https://bank.gov.ua/files/SDDS/AA_CB.xlsx (дата звернення: 05.06.2025).
8. Національний банк України. (2025) Інфляційний звіт. Січень 2025. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q1.pdf?v=14 (дата звернення: 05.06.2025).
9. Національний банк України. (2025) Огляд депозитних корпорацій, за станом на кінець періоду. URL: https://bank.gov.ua/files/SDDS/AA_BS.xlsx (дата звернення: 05.06.2025).
10. Облікова ставка НБУ. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/> (дата звернення: 05.06.2025).
11. Прихно І. М., Частокотенко І. П., Марченко А. П. (2020) Напрями оптимізації обсягу і структури грошової маси в Україні. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, Вип. 4, с. 161–168.
12. Савлук М. І. (2015) *Гроші та кредит: навч. посіб.* Київ: КНЕУ. 379 с.
13. Спеціальний стандарт поширення даних. Огляд депозитних корпорацій. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sdds> (дата звернення: 5.06.2025).
14. Шишкіна О., Краснянська Ю. (2016) Діагностування стану і структури грошової маси у контексті монетизації економіки України. *Фінансові дослідження*, № 1(1), с. 32–42.
15. Шумська С. С. (2020) Грошово-кредитна політика в Україні: стан, проблеми, перспективи. *Економіка і прогнозування*, № 2, с. 56–65.

REFERENCES

1. Bozhanova O. (2016) Analiz stanu hroshovoi masy v Ukraini yak skladova monetarnoi polityky [Analysis of the state of money supply in Ukraine as a component of monetary policy]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, no. 3(30), pp. 19–23. (in Ukrainian)
2. Hroshi ta kredyt: pidruchnyk [Money and Credit: textbook] (2018) (O. V. Dziubliuk, Ed.). Ternopil: TNEU, 892 p. (in Ukrainian)
3. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnyi bank Ukrainy» vid 20.05.1999 № 679-XIV [Law of Ukraine “On the National Bank of Ukraine” dated 20.05.1999 No. 679-XIV]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 29, art. 238. (in Ukrainian)
4. Kolodii A. V., Hrytsyna O. V. (2020) Otsinka hroshovoi masy Ukrainy: stan, struktura ta tendentsii yii zminy [Assessment of Ukraine’s money supply: state, structure and trends of its change]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskoi politekhniki – Economic Bulletin of Dnipro University of Technology*, no. 3(71), pp. 67–73.
5. Koliadka M. I., Feier O. V. (2022) Monetarna polityka: ohliad suchasnoho stanu ta perspektyvy rozvytku [Monetary policy: overview of the current state and development prospects]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, no. 48, pp. 112–119. (in Ukrainian)
6. Mishchenko V. I. (2010) Problemy vdoskonalennia struktury suchasnoi hroshovoi systemy [Problems of improving the structure of the modern monetary system]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and State*, no. 12, pp. 167–169. (in Ukrainian)
7. Natsionalnyi bank Ukrainy (2025) Ohliad Tsentralnoho banku, za stanom na kinets periodu [Overview of the Central Bank, as of the end of the period]. Available at: https://bank.gov.ua/files/SDDS/AA_CB.xlsx (accessed June 5, 2025). (in Ukrainian)
8. Natsionalnyi bank Ukrainy (2025) Infliatsiynyi zvit. Sichyn 2025 [Inflation Report. January 2025]. Available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2025-Q1.pdf?v=14 (accessed June 5, 2025). (in Ukrainian)

9. Natsionalnyi bank Ukrainy (2025) Ohliad depozytynykh korporatsii, za stanom na kinets periodu [Overview of Deposit Corporations, as of the end of the period]. Available at: https://bank.gov.ua/files/SDDS/AA_BS.xlsx (accessed June 5, 2025). (in Ukrainian)
10. Oblikova stavka NBU [NBU Discount Rate]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/nbu/refinance/> (accessed June 5, 2025). (in Ukrainian)
11. Prikhno I. M., Chastokolenko I. P., Marchenko A. P. (2020) Napriamy optymizatsii obsiahu i struktury hroshovoi masy v Ukraini [Ways to optimize the volume and structure of the money supply in Ukraine]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Tavriya Scientific Bulletin. Series: Economics*, no. 4, pp. 161–168. (in Ukrainian)
12. Savluk M. I. (2015) Hroshi ta kredyt: navchalnyi posibnyk [Money and Credit: textbook]. Kyiv: KNEU, 379 p. (in Ukrainian)
13. Spetsialnyi standart poshyrennia danykh. Ohliad depozytynykh korporatsii [Special Data Dissemination Standard. Deposit Corporations Overview]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sdds> (accessed June 5, 2025). (in Ukrainian)
14. Shyshkina O., Krasnianska Yu. (2016) Diahnostuvannia stanu i struktury hroshovoi masy u konteksti monetizatsii ekonomiky Ukrainy [Diagnostics of the state and structure of the money supply in the context of monetization of Ukraine's economy]. *Finansovi doslidzhennia – Financial Research*, no. 1(1), pp. 32–42. (in Ukrainian)
15. Shumska S. S. (2020) Hroshovo-kredytna polityka v Ukraini: stan, problemy, perspektyvy [Monetary policy in Ukraine: state, problems, prospects]. *Ekonomika i prohnozuvannia – Economy and Forecasting*, no. 2, pp. 56–65. (in Ukrainian)